

บทที่ 4

บริบทชุมชนตำบลทำหินทางด้านวัฒนธรรม

1. บริบทชุมชนตำบลทำหิน

1.1 ประวัติตำบลทำหิน

บ้านระแงง บ้านหน้าทอน บ้านห้วยลาด บ้านทองลิ่ง บ้านท่าหินใต้ บ้านท่าหิน
บ้านท่าหินเหนือ บ้านมิไล บ้านท่าอิฐ และบ้านพรวน รวมเป็นตำบลทำหินทุกบ้านมีที่มาของ
ชื่อบ้าน ตามสิ่งแวดล้อม ตามตำนานตามนิยายเล่าสืบกันมา

วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา (2552: 30-33) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา
ของบ้านท่าหิน ตามนิยายเล่าว่ามีแท่นศิลาลอยกระเพื่อมอยู่ริมท่าเรือที่ได้ค้นโพธิ์ไกล้บ้าน
นางพัว แสงวันลอย ในสมัยนั้นมีเด็กๆ ได้ขึ้นไปเล่นบนแท่นหินกระโดนว่ายนํ้ากันสนุกสนาน
ต่อมาในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 มีวาทภัยพิบัติใหญ่พิศดารมาก จึงทำให้แท่นศิลาลอยจมหายไป
ตามกระแสพายุพัดแท่นศิลาลอยจมไปนานพอสมควร อยู่มาวันหนึ่งมีคนไปตัดหญ้าให้วัวไกล้ทอน
เขาเหลือบไปเห็นแท่นศิลาลอยกระเพื่อมลอยจมหายไป ซึ่งจะมีผู้คนที่ผ่านมาแถวนี้เห็นแท่นศิลา
บ้างไม่เห็นบ้าง แล้วแต่ช่วงจังหวะของหินที่จมๆ ลอยๆ อยู่ ชาวบ้านเลยเรียกว่า “ทอนบังหิน”
ลอยจมหายในทอน สมัยก่อนเขาเรียกว่า “บ้านศิลาลอย” เพราะมีหินมาลอยอยู่ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ
เป็น “บ้านท่าหิน” และประวัติที่สำคัญและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านคือ “ตำนานพ่อทวด
มิไร” เขาเล่ากันว่า มีเจ้าเมืองพัทลุง เจ้าเมืองพัทลุงมีสนมเอกชื่อ นางวิโร มีความสวยงามมาก
สนมเอกตามศักดิ์เรียกว่านางห้าง มีมหาเด็กรักษาพระองค์ซึ่งมีคาถาอาคมเก่งกล้า ได้ชอบพอกับ
นางสนมเอกของเจ้าเมืองพัทลุง และได้พากันหนีมาโดยใช้เรือสำเภาเป็นพาหนะหนีมาทางคลอง
ปากบางเข้ามาในทะเลสาบสงขลาแล้วก็มาค้าอยู่ที่เกาะๆ หนึ่งเลยเรียกเกาะนั้นว่าเกาะนางค้ำ แล้วก็
เพี้ยนมาเป็นเกาะนางค้ำ แต่ไม่ได้นอนแต่ได้ทอดสมอเรืออยู่อีกเกาะหนึ่งไกล้ๆ กัน เกาะนั้นจึง
เรียกว่าเกาะแพ แต่ไม่ได้เข้าไปพักที่เกาะแพ จึงออกเดินทางไปอีกพบเกาะอีกหนึ่งเกาะจึงเข้าไปพัก
ที่เกาะนั้นเขาจึงเรียกเกาะนั้นว่าเกาะบรรทมหรือตอนนี้เขาเรียกเพี้ยนว่าเกาะทอม พอตตอนเช้าก็ออก
เดินทางมาพบคลองๆ หนึ่งจึงนำเรือสำเภาเข้ามาในคลอง พอเรือเข้ามาในคลอง ได้แสดงอภินิหาร
ร้ายเวทมนต์คาถาเอาเท้ากระที่บดินปิดปากคลองเพื่อไม่ให้ใครตามมาหาเจอ แล้วก็นำเรือสำเภา
เข้ามาจนสุดคลอง และที่ สุดคลองนั้นมีต้นไม้ใหญ่อยู่หนึ่งต้นเขาเรียกต้นไม้ที่ว่าต้นไม้โหมง อยู่กิน
กันนานพอประมาณ เจ้าเมืองพัทลุงสืบทราบว่ามีมหาเด็กรักษาพระองค์และพระสนมหนีมาอยู่ที่ต้นไม้โหมงใน

คลอง ก็มีคำสั่งให้ทหารไปจับตัวมหาดเล็กไปประหาร โดยนำหงส์มาเป็นพาหนะในการนำมหาดเล็กไปประหาร โดยหงส์ตัวนั้นมีลูกพรวนผูกคอมาด้วย จึงเอาเชือกผูกมหาดเล็กกับคอหงส์ตัวนั้นลากไป เพื่อที่จะนำไปประหารทางทิศเหนือของคลองไปประมาณ 3 กิโลเมตร หงส์เกิดความเหนื่อยล้าสะบัดคอลูกกระพรวนที่คอขาดไปลงที่หมู่บ้านหนึ่งจึงเรียกบ้านนั้นว่าบ้านพรวน จึงลากต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ก็เลยประหารตรงนั้น ที่ตรงนั้นจึงมีชื่อว่าบ้านปลายหาร โดยนำมหาดเล็กนั่งบนหงส์เพื่อใช้หงส์ในการแก้เคล็ดในการประหาร เพราะมหาดเล็กมีคาถาอาคมฆ่าไม่ตาย เลยประหารมหาดเล็กบนหงส์คอขาดกระเด็นไป หงส์ก็คอขาดด้วยกระเด็นไปที่อีกทางหนึ่ง ซึ่งที่ตรงนั้นเขาเรียกกันว่าบ้านคอหงส์ ต่อมาสถานที่ตรงนั้นที่ต้นโหมง บริเวณที่เริ่มมหาดเล็กและสนมเอกอาศัยอยู่กันบนเรือสำเภา ชาวบ้านเรียกมหาดเล็กว่า พ่อทวด และสนมเอกซึ่งมีความงามเรียกว่า นางวิโร เลยเรียกชื่อของนางสนมเอกเป็นชื่อหมู่บ้านว่า วิโร ปัจจุบันเรียกเพี้ยนมาว่า มิไร พ่อทวดเสียชีวิตแล้วไม่มีใครทราบว่านางวิโรหายสาบสูญไปไหน อยู่มาวันหนึ่งมีช่างป่าฝูงหนึ่งมาลงกินน้ำที่ในคลองมิไร ช่างที่ลงไปกินน้ำบังเอิญลงไปเหยียบแคมเรือของพ่อทวดที่จมอยู่ใต้ดินในคลองมิไร เรือก็ผุดขึ้นมา ผู้คนพากันแตกตื่นไปดูกัน แต่ไม่กล้าที่จะเอาเป็นของตัวเองเพราะกลัวอภินิหารของพ่อทวด ข่าวลือได้ยืมไปถึงพระอริการอำ เจ้าอาวาสวัดท่าหินสมัยก่อน จึงไปดูเรือพ่อทวดก็เห็นว่าไม้ของเรือยังใช้ประโยชน์ได้อยู่พอดีที่วัดท่าหินจะสร้างอุโบสถ พระอริการอำจึงมาทำพิธีขอเรือพ่อทวด เกิดมีอภินิหารฝนตกหนักให้ท่านเจ้าอาวาสนำเรือไปที่วัดท่าหินได้สะดวก จึงเอาไม้ของเรือนั้นทำแปทูปโบสถ์วัดท่าหินต่อมาโบสถ์หลังนั้นได้ชำรุดจึงได้รื้อโบสถ์เก่ามาสร้างใหม่ ไม้แปทูนั้นหักเป็นสามท่อนมีพระสงฆ์ในวัดท่าหินนำไม้ที่หักเป็นสามท่อนนั้นมาไว้บนช่อที่ศาลาหน้ากุฏิ คนในชุมชนได้นับถือและบนบานให้ได้สมดังปรารถนาและนับถือกันมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้เรียกว่าบ้านวิโรปัจจุบันเพี้ยนมาเป็นมิไรหมู่ที่ 7 ตำบลท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ต่อมาพระราชสิทธิวิเทศเจ้าอาวาสวัดอนันตเมธยาราม ประเทศสิงคโปร์ได้สร้างศาลาไว้เป็นอนุสรณ์สถานอยู่ที่บริเวณริมคลองมิไรที่เรือพ่อทวดจมอยู่และมีต้นโหมงต้นเล็กขึ้นมาแทนที่ต้นเดิม อยู่บริเวณบ้านนายสมนึก ศรีสุกใส วันดีคืนดีมีคนเห็นเปิดเงินเปิดทองมาล่องอยู่ในคลองมิไร

1.2 สภาพทางกายภาพ

กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศยกฐานะสภาตำบลท่าหิน เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน โดยประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ตำบลท่าหินได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ ดูแล ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลได้บัญญัติไว้ ซึ่งแบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) หมู่ที่ 1

บ้านระฆัง 2) หมู่ที่ 2 บ้านห้วยลาด 3) หมู่ที่ 3 บ้านทองลึง 4) หมู่ที่ 4 บ้านท่าหินใต้ 5) หมู่ที่ 5 บ้านท่าหิน 6) หมู่ที่ 6 บ้านท่าหินเหนือ 7) หมู่ที่ 7 บ้านมิไร 8) หมู่ที่ 8 บ้านท่าอิฐ และ 9) หมู่ที่ 9 บ้านพรวน

ประวัติความเป็นมาของตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลานั้นมีประวัติที่เล่าต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยแต่ละหมู่บ้านมีประวัติตำนานที่ใกล้เคียงกัน และตำบลท่าหินอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสทิงพระ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 9 กิโลเมตร

1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลท่าหิน มีเนื้อที่ประมาณ 17 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,625 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลบางเจียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ่อแดง , ตำบลบ่อดาน, ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา

1.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ ทิศตะวันออกเป็นที่นา ใช้ทำการเกษตรกรรม ยาวจากทิศเหนือจดทิศใต้ สภาพเป็นดินเหนียว เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนทางตะวันตกจดทะเลสาบสภาพเป็นที่ราบต่ำ มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี เป็นทุ่งหญ้า เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ โดยได้ขึ้นทะเบียนเป็นทุ่งหญ้าใช้เลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ ตำบลท่าหินเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกไม้ยืนต้นประเภทตาล โคนดเป็นอย่างยิ่ง

1.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีลมทะเลสาบสงขลา และมรสุมพัดผ่านตลอดทั้งปี โดยทั่วไปจะมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน กับฤดูฝน อากาศค่อนข้างร้อนมากในฤดูร้อน ในฤดูฝน ฝนตกไม่แน่นอน บางปีมีฝนตกหนัก บางปีตกเล็กน้อยถึงปานกลาง สภาพอากาศเหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำนา การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์

1) ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปอุณหภูมิ ตำบลท่าหินอยู่ติดกับทะเล อุณหภูมิจึงไม่สูงนัก โดยอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 34 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 22 องศาเซลเซียส

2) ปริมาณน้ำฝน สถิติปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุดอยู่ในช่วงเดือน มีนาคม – เมษายน และปริมาณน้ำฝนมากที่สุดอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน และ ธันวาคม

3) ฤดูกาล ฤดูฝน เริ่มเดือนพฤษภาคม – มกราคม โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือระยะแรกรับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน และระยะที่ 2 ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างตุลาคม – มกราคม ฤดูแล้งเริ่มเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน, 2552: 3)

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

1.3.1 **ทรัพยากรธรรมชาติ** ตำบลท่าหินมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอยู่ 4 ด้านด้วยกัน คือ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรต้นตาล โตนด และทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบ

1) **ทรัพยากรดิน** นับเป็นทรัพยากรหลักอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ท่าหินมีความอุดมสมบูรณ์ในการทำเกษตรกรรม โดยลักษณะดินของตำบลท่าหินเป็นดินเหนียวปนทราย ซึ่งดินเกิดจากตะกอนจากการพัดพามากับน้ำเนื่องจากพื้นที่ที่อยู่ติดกับทะเลสาบสงขลา และดินที่ท่าหินนี้มีความอุดมของธาตุอาหารในดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก โดยทั่วไปชาวท่าหินจะประกอบอาชีพของเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เป็นการทำการเกษตรกรรม พืชที่ปลูกมากที่สุดคือ ข้าว รองลงมาคือ ตาล โตนด

2) **ทรัพยากรน้ำ** ตำบลท่าหินมีทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการใช้ประกอบอาชีพ โดยตำบลท่าหินมีทั้ง คลอง บึง ลำน้ำ ลำห้วย จำนวน 12 แห่ง ทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญ เช่น คลองมิไร น้ำจะไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลานั้นเป็นแหล่งน้ำจืดที่กว้างใหญ่ สามารถใช้ประโยชน์ได้ประมาณ 8-9 เดือน ส่วนที่เหลืออีก 2-3 เดือน จะเป็นน้ำกร่อย ไม่สามารถนำมาไปใช้ในการเกษตรได้

3) **ทรัพยากรต้นตาล โตนด** ตาล โตนดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำรายได้ให้ตำบลท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา โดยเฉลี่ยแล้วในพื้นที่นา 1 ไร่ จะมีต้นตาล โตนด โดยเฉลี่ยประมาณ 20 ต้น และส่วนมากจะนิยมปลูกตามแนวคันนา โดยตาล โตนดที่เป็นทรัพยากรหลักของชาวท่าหินนี้ชาวบ้านจะใช้ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลายอย่างที่สามารรถนำมาเพิ่มเป็นมูลค่าให้กับตาล โตนด เช่น การทำน้ำผึ้งเหลว การทำน้ำตาลแว่น รวมถึงการใช้สอยต่างๆ จากต้นตาล โตนด เนื่องจากต้นตาลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน

4) **ทรัพยากรสัตว์น้ำ** เนื่องจากตำบลท่าหินมีพื้นที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนท่าหินและในทะเลสาบสงขลามีสัตว์น้ำหลากหลายชนิด เช่น ปลา กุ้ง และบางช่วงฤดูมีการอพยพของนกนานาชนิดมากในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาเพื่อเป็นการผสมพันธุ์วางไข่

1.3.2 **อาชีพประชากร** อาชีพหลักของชุมชนตำบลท่าหินที่สำคัญ คือ

1) **การทำนา** ถือเป็นอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งของชาวท่าหิน มีทั้งการทำนาปี และนาปรัง พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่ที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ท่าหิน ได้แก่ ข้าวเล็บนก ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ข้าวหอมมะลิ ข้าวหลวงหรือข้าวชยันต เป็นต้น

2) การขึ้นตาลโตนด ถือเป็นรายได้ที่สำคัญควบคู่กับการทำนาเพราะว่าการขึ้นตาลโตนดของคนในชุมชนทำหิมนั้นไม่มีผลกระทบต่อการทำนามากเท่าไร เนื่องจากช่วงเวลาในการขึ้นตาล จะใช้เวลาไม่นานและสามารถนำน้ำตาลโตนดไปสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปได้หลายอย่าง เช่น การทำน้ำตาลแว่น การทำน้ำผึ้งเหลว เป็นต้น ในพื้นที่ชุมชนทำหิมนี้นิยมนำตาลโตนดอยู่ 3 สายพันธุ์ คือ 1) สายพันธุ์กา 2) สายพันธุ์ข้าว และ 3) สายพันธุ์ขี้มัน

3) การประมงหรือการออกทะเล การประมงนับเป็นวิถีชีวิตของชาวตำบลทำหิมนี้นอกจากมีพื้นที่ติดทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งสัตว์น้ำที่สำคัญและอุดมสมบูรณ์แม้จะไม่เหมือนในช่วงอดีตที่ผ่านมาก็ตาม และสัตว์น้ำที่สำคัญและเป็นสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับได้มากที่สุดคือ กุ้งก้ามกราม ปลาช่อน ปลาเนื้ออ่อน ปลาหัวอ่อน เป็นต้น

4) การเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพเสริมของชาวตำบลทำหิมนี้นอกจากอาชีพหลักจากการทำนา การประมง และการขึ้นตาล คือ การเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงมากที่สุดคือ โคเนื้อ สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น โดยมีการเลี้ยงสัตว์กระจายทั่วทั้งตำบล

นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปจากผลผลิตตาลโตนดในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและสามารถสร้างเป็นรายได้ให้ชุมชน ส่วนอาชีพรับจ้างจะมีบ้างเนื่องจากใกล้ชุมชนทำหิมนี้นี้มีโรงงานจึงทำให้ชาวทำหิมนี้นำไปรับจ้างทำงานในโรงงาน

1.3.3 การคมนาคมขนส่ง เดิมชุมชนทำหิมนี้นิยมเดินทางโดยเรือในการเข้าไปตัวจังหวัดสงขลา และไปยังชุมชนใกล้เคียง แต่ปัจจุบันมีเส้นทางหลักคือเส้นทางสายสงขลา-ระโนด และเส้นทางสายเทียบทะเลสาบสงขลาไปยังอำเภอระโนด จังหวัดสงขลาได้ โดยถนนทั้งสองสายหลักๆ นี้มีความสะดวกสายหนึ่ง เนื่องจากเป็นถนนลาดยางทำให้การคมนาคมและการขนส่งสะดวกสบายมากขึ้น

2. วิถีชีวิตชุมชนตำบลทำหิมนี้น

2.1 วิถีชีวิตชุมชนตำบลทำหิมนี้น

สำหรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในคาบสมุทรสทิงพระของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะชาวตำบลทำหิมนี้นี้เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมอันดีงามเกี่ยวข้องกับตาลโตนด การทำนา และการทำประมงหรือหาปลา โดยเฉพาะตาลโตนดที่นับเป็นแหล่งที่มีต้นตาลโตนดมากที่สุดในประเทศไทย นำมาซึ่งอาชีพที่หลากหลาย

ในขณะที่การหาปลา ก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ชาวทำหิมนี้นิยมทำมาช้านาน เนื่องจากทะเลสาบสงขลาอุดมไปด้วยทรัพยากรทางทะเลมากมาย ทั้งกุ้ง หอย ปู และปลาที่อุดมสมบูรณ์มาก

อีกทั้งทะเลสาบสงขลามีความสวยงาม จนได้รับการยกให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อแห่งดินแดนด้ามขวาน

นอกจากนี้สงขลายังถือเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการดำรงชีวิตตามวิถีพื้นบ้านที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะวิถีชีวิตชุมชน คาบสมุทรสทิงพระ ที่เป็นผืนแผ่นดินอันน่ามหัศจรรย์ เพราะแต่เดิมเป็นเกาะ 2 เกาะ แต่ด้วยเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทำให้พื้นที่เกาะทั้ง 2 เคลื่อนเข้ามาติดกันกลายเป็นคาบสมุทร ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร อำเภอระโนด และอำเภอกระแสสินธุ์ ตั้งอยู่ระหว่างทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลท่าหินในวิถีชีวิต โหนด-นา-เล โดยสามารถแยกออกเป็นวิถีชีวิตของชุมชนท่าหินได้ตามวิถีชีวิต โหนด-นา-เล ดังนี้

วิถีโหนด เป็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลโหนด ที่ประกอบด้วยการขึ้นตาล โหนด การทำน้ำผึ้งเหลว การเจาะลูกตาล การทำน้ำผึ้งแว่น ลูกตาลเชื่อม การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโหนด และการเพาะพันธุ์ลูกตาลโหนด

วิถีนา วิถีชีวิตการทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านท่าหิน บนคาบสมุทรสทิงพระแห่งนี้ ซึ่งการทำนาจะสลับกับอาชีพขึ้นตาลโหนด สำหรับบางบ้านเมื่อหมดหน้าตาลโหนด ก็จะมาประกอบอาชีพในการทำนา โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ จะเป็นการเปิดให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนท่าหินได้สัมผัสประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับชาวท่าหิน โดยที่นักท่องเที่ยวเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตชุมชนท่าหินที่สืบทอดการทำนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกันหว่าน ไถ ดำนา เก็บเกี่ยวข้าว และชมการสาธิตในการทำนาได้ทุกขั้นตอน

วิถีเล เป็นวิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิมและชาวท่าหินอาศัยทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งในการหาปลา จับสัตว์น้ำอื่นๆ เพื่อเลี้ยงชีพเป็นหลัก และหากเหลือจากนั้นก็จะเป็นไปแบ่งขาย โดยอาจจะเป็นการแปรรูปในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำปลาแห้ง กุ้งส้ม หรือกุ้งดัมน้ำผึ้ง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของชาวท่าหิน

2.2 วิถีโหนด

ตาลโหนดเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่หารายได้ให้ภาคใต้ และส่วนมากพืชชนิดนี้จะนิยมปลูกตามแนวคันนา และในพื้นที่ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยเฉลี่ยแล้วในพื้นที่นา 1 ไร่ จะมีต้นตาลโดยเฉลี่ยประมาณ 20 ต้น เมื่อปี 2525 นายสมพงษ์ กุลวิจิตร โดยเป็นนายอำเภอสทิงพระ สมัยนั้น ได้มีแนวความคิดที่จะให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้านและทุกตำบลที่อยู่ในอำเภอสทิงพระ สำรวจนับจำนวนประชากรต้นตาลโหนด เฉพาะในอำเภอสทิงพระใน

ขณะนั้นมีจำนวนตาลโตนดอยู่ประมาณ 500,000 ตัน และในปัจจุบันมีคาดว่าต้นตาลมีอยู่ในพื้นที่อำเภอสิงหนครไม่ต่ำกว่า 1 ล้านต้นโดยประมาณ และหากนับรวมกันทั้งจังหวัดสงขลามีประมาณไม่ต่ำกว่า 3 ล้านต้น หากมองดูว่าจำนวนประชากรของตาลโตนดในตำบลท่าหินเองมีต้นตาลโตนดประมาณ 1 แสนกว่าต้น ด้วยความหนาแน่นของต้นตาล ทำให้คนในท่าหินใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนโดยชาวบ้านท่าหินจะเรียกต้นตาลโตนดนี้ว่า ต้นโหนด

วิถีโหนดจึงเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง และการขึ้นตาลโตนด (ดังแสดงในภาพ 2) ของชาวชุมชนท่าหินจะทำกันในช่วงเช้า เวลาประมาณ 07.30 น. – 10.00 น. และช่วงบ่ายเวลาประมาณ 14.30 น. – 17.00 น. ซึ่งช่วงที่มีการขึ้นตาลโตนดมากที่สุด (high season) คือ ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน และจะขึ้นตาลโตนดน้อย (low season) ในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนธันวาคม

2.2.1 สายพันธุ์ตาลโตนด ที่มีอยู่ของตำบลท่าหิน ผลของตาลโตนดจะมีสีและลักษณะตามสายพันธุ์บนคาบสมุทรสทิงพระท่าที่ค้นพบสายพันธุ์ตาลโตนดมีดังนี้

ก. สายพันธุ์กา มีลักษณะผลตาลเป็นรี มีสีดำเข้มทั้งผล และผิวแตกลายงา โดยรอบผล มีผลขนาดใหญ่กว่า อีก 2 สายพันธุ์ สายพันธุ์กาพบมากที่สุดมีประมาณร้อยละ 85 ของพื้นที่ปลูกตาลโตนด

ข. สายพันธุ์ข้าว จะมีลักษณะผลกลมๆ ป้อมๆ ผิวเรียบเป็นมันวาว สีน้ำตาลอมเหลือง เนื้อเมล็ดอ่อนมีลักษณะป้อมตามรูปทรงผล มีรสชาติหวานมันกว่าสายพันธุ์อื่น นิยมนำเนื้อมาทำขนม หัวลูกอ่อนมาทำอาหารประเภทยำ แกง คั่ว และต้ม สายพันธุ์ข้าวค่อนข้างหายากมีประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ปลูกตาลโตนด

ค. สายพันธุ์ขมิ้น มีลักษณะผลกลมๆ ป้อม ๆ คล้ายโหนดข้าว ผิวเปลือกนอกแตกลายงาโดยรอบคล้ายโหนดสายพันธุ์กาแต่น้อยกว่า โดยสรุปสายพันธุ์ขมิ้นที่ชาวบ้านเรียกนี้ จะผสมระหว่างสายสองสายพันธุ์ คือ สายพันธุ์กาและสายพันธุ์ข้าว ส่วนผิวจะมีผิวสีเหลืองอมน้ำตาลเข้ม ส่วนก้นมีสีเหลืองเข้มคล้ายขมิ้น ภายในขณะยังไม่สุกมีสีเหมือนเนื้อขมิ้น โหนดขมิ้นหายากพบน้อยมากประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่ปลูกตาลโตนด

ภายในผลของตาลโตนดมีเมล็ด 2-3 เมล็ด เมล็ดมีเปลือกสีขาวขุ่นห่อหุ้มเนื้อเมล็ด ซึ่งเป็นอาหารเลี้ยงต้นอ่อน (Endosperm) เมล็ดเหล่านี้อยู่ถัดจากเนื้อเชื้อที่เป็นเส้นใย เมื่อผลแก่จัดเส้นใยจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสดเรียกว่า “ลูกตาลสุก” (ไพฑูรย์ ศิริรักษ์, 2553: 1-5)

ภาพ 2 แสดงการขึ้นตาลโตนด

ภาพ 3 แสดงป่าตาลโตนด

2.2.2 การใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ตาลโตนดเป็นพืชที่มีคุณค่ายิ่งและใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ตามที่ครูไพฑูรย์ ศิริรักษ์ (2553: 6-7) ได้กล่าวเอาไว้ใน 100 ประโยชน์ตาลโตนดไทย ดังนี้

ก. ลำต้น ใช้ก่อสร้างทำเครื่องเรือน เช่น ทำรอด ตง แป้ เคร่าฝา ฟาก เสา วงกบ ทำเฟอร์นิเจอร์ และใช้เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น ปัจจุบันลำต้นของตาลโตนด ที่มีความยาวประมาณ 20 เมตร จำหน่ายต้นละ 500-600 บาท

ข. ราก ใช้ต้มเป็นยาสมุนไพรแก้โรคตาขโมย

ค. ก้านใบหรือทางตาล ใช้ทำรั้วบ้าน ทำคอกสัตว์ ทำเชื้อเพลิง ทำเฟอร์นิเจอร์

จ. ใบตาล ใช้มุงหลังคา กั้นเป็นฝาในสิ่งก่อสร้างชั่วคราว เย็บเป็นกระแวง กั้นฝน จักใช้ทำเป็นแว่นน้ำตาล ใช้ทำหมวก

ฉ. ยอดดอกตัวผู้ ตากแห้งใช้ทำเชื้อเพลิง ใช้กินแทนหมาก ใช้เป็นส่วนผสมต้มเป็นยาบำรุงกำลัง ตากแห้งต้มเป็นชาแก้เบาหวาน

ช. ผลตาล ใช้ส่วนหัวของผลอ่อนโดยเฉพาะสายพันธุ์ข้าว ปรุงเป็นอาหารจำพวกขำ แกง กั่ว และแกงเลียง คั้นเอาน้ำและเนื้อของผลสุกใช้ปรุงแต่งกลิ่นขนม ผลตาลอ่อนและสุกยังใช้เป็นอาหารสัตว์ เช่น หมู วัว

ซ. เมล็ด ส่วนที่เป็น “พวม” หรือ “จาว” ซึ่งเป็นใบเลี้ยงใช้ทำขนมหวาน “จาวตาลเชื่อม” เปลือกส่วนนอกเมล็ดแก้ไข้เผ่าถ่าน (โดยขูดหลุมใต้เมล็ดกลบด้วยแกลบข้าวเผาทั้งไว้ราว 24 ชั่วโมง)

ฅ. ใบตาล ใบตาลอยู่ในก้านใบตาลช่วง โคนก้านใบหรือกาบ และกาบที่จะให้ใยที่ดีที่มีคุณภาพต้องอบอ้วนสมบูรณ์ โคนก้านใบตาลที่นิยมใช้มาทำเส้นใยเป็นก้านใบตาลหนุ่มที่มีอายุประมาณ 8-12 ปี ลำต้นสูงประมาณ 2-5 เมตร ที่ชาวบ้านเรียกว่า “โหนดกาบ” นำกาบมาทุบให้แตกแล้ววางลอกเอา “เส้นใยตาล” ออกเป็นเส้นๆ จะได้เส้นๆ จะได้เส้นใยขนาดยาวประมาณ 1.5-2.5 ฟุต เส้นใยที่ได้จะสดๆ มีสีขาว ส่วนเส้นใยที่ได้จากกาบแก่ (แห้ง) จะมีสีน้ำตาลอ่อนถึงเข้ม สมัยก่อนชาวบ้านใช้เส้นใยที่ได้ข้วันทำเชือกกลมวัว เชือกผูกเรือหรือผูกสิ่งของต่างๆ ใช้ทำเครื่องมือดักปลาที่ชาวบ้านเรียกว่า “ซูด” ใช้ทำไม้กวาด และใช้ทำเครื่องจักสาน เช่น กล่องบุหรี่ ล่วมหมาก ปัจจุบันประยุกต์ดัดแปลงเป็นงานหัตถกรรมประเภทต่างๆ เช่น หมวก กระเป๋าถือใยตาล ที่รองจาน กล่องใส่กระดาษชำระ เป็นต้น

ญ. น้ำตาลสด ได้จากการคายนางตาลอ่อนเพศผู้ และทะลายตาลอ่อนเพศเมีย ซึ่งจะมีกรรมวิธีในการคานับช้อนพอประมาณ น้ำหวานหรือน้ำตาลสดที่ได้ใช้เป็นเครื่องดื่ม ถ้านำน้ำตาลสดมาหมักต่อ 1-3 วัน จะเกิดแอลกอฮอล์และเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำตาลเมา ที่ชาวบ้านเรียกว่า “หวาน” และหากหมักต่อไปอีก 1-3 เดือนจะกลายเป็นน้ำตาลเปรี้ยวที่เรียก “น้ำส้มสายชูหมัก” การนำน้ำตาลสดมาเคี้ยวเป็น “น้ำผึ้งโหนด” หรือ “น้ำตาลเข้มข้น” เพื่อการถนอมอาหารเก็บไว้ใช้ปรุงอาหารและทำขนม หรือแปรรูปเป็นน้ำตาลแว่นและน้ำตาลผงสำหรับชงกาแฟ

2.2.3 วิธีชีวิตโหนดกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมวิธีชีวิตโหนดที่ชาวชุมชนท่าหินด่างอยู่ในปัจจุบันนี้สามารถที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ชมวิถีชีวิตของชุมชนพร้อมชมการสาธิตและการแปรรูปจากตาลโตนดดังนี้

ก. ชมวิธีการขึ้น ตาลโตนด การชมวิธีการขึ้นตาลโตนดตามวิถีชีวิตของคนท่าหินนี้ที่มีจุดเด่นคือ พื้นที่ของตำบลท่าหินเป็นพื้นที่ที่มีต้นตาลมากที่สุดในประเทศไทย และมีมากกว่าจังหวัดเพชรบุรีที่มีความขึ้นชื่อในการทำขนมต่างๆ จากน้ำตาลโตนด และในกิจกรรมขึ้นตาลโตนดนี้ นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมได้ในช่วงระยะเวลา ช่วงเช้า เวลาประมาณ 07.30 น. – 10.00 น. และช่วงบ่ายเวลาประมาณ 14.30 น. – 17.00 น. โดยยกเว้นเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ซึ่งอาจจะมีคนขึ้นตาลโตนดน้อยเนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝน และคนขึ้นตาลไม่สามารถขึ้นต้นตาลเก็บน้ำตาลโตนดได้เนื่องจากฝนที่ตกลงมาทำต้นตาลลื่น และอาจเป็นอันตรายต่อผู้ขึ้นตาลถึงชีวิตเพราะความสูงของต้นตาลโดยเฉลี่ยประมาณ 20 เมตรต่อต้น และในช่วงหน้าฝนดังกล่าวชาวท่าหินจะเก็บผลผลิตจากต้นตาลโตนดโดยใช้วิธีใช้ไม้สอยหรือที่ชาวท่าหินเรียกว่าไม้ขอยลูกตาลมากกว่าจะใช้วิธีการปีน สำหรับการสาธิตวิถีโหนดมากที่สุดจะอยู่ในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน เนื่องจากเป็นช่วงหน้าร้อนและทำห่าน้ำตาลมีผลผลิตมาก

ข. ชิมน้ำตาลสด ในขณะที่มีการสาธิตขึ้นตาลนักท่องเที่ยวก็สามารถชิมน้ำตาลสดได้ โดยหลังผู้ขึ้นตาลโตนดสาธิตการเก็บน้ำตาลโตนดแล้วนักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ชิมน้ำตาลสดจากต้นตาลไปพร้อมกับบรรยากาศใต้โคนต้นตาล

ภาพ 4 แสดงกระบอบอกเก็บน้ำตาลโตนดที่เก็บมาสดๆ จากต้นตาลโตนด

ภาพ 5 แสดงกระบอกเก็บน้ำตาลโตนดที่เก็บมาสดๆ จากต้นตาลโตนด

ค. **สาธิตและชิมการเจาะลูกตาล** การสาธิตการเจาะลูกตาลต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญเป็นการเฉพาะ หากผู้เจาะลูกตาลไม่มีความชำนาญนอกจากจะเกิดอุบัติเหตุได้แล้วยังทำให้เนื้อที่นุ่มๆ ของลูกตาลไม่น่ารับประทานและดูไม่สวยงามอีกด้วย และผู้สาธิตจะสอนให้นักท่องเที่ยวให้รับประทานลูกตาลสดด้วยห้วแม่มือเพื่อเป็นการได้สัมผัสรสชาติที่แท้จริงของการรับประทานลูกตาล

ภาพ 6 แสดงการสาธิตการเจาะลูกตาล

ภาพ 7 แสดงการสาธิตการแกะลูกตาล

ง. **สาธิตการเคี้ยวน้ำตาล** นอกจากการคั้นน้ำตาลสดจากต้นสดๆ ที่ได้มาจากต้นแล้ว ผู้สาธิตการทำน้ำตาลสดเก็บน้ำตาลจากต้นแล้วจึงรวบรวมน้ำตาลสดที่ได้มาเคี้ยวในกระทะเตาที่มีรูปแบบเฉพาะในการเคี้ยวน้ำตาล เพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากน้ำตาลสดที่เคี้ยวแล้วไปขายต่อไป เช่น น้ำตาลปี๊บ น้ำผึ้งแว่น น้ำตาลผง และบางที่อาจขายให้กับกลุ่มอาชีพสุราพื้นบ้านเพื่อไปเป็นส่วนประกอบของการทำสุราพื้นบ้าน

ภาพ 8 แสดงการสาธิตการเคี้ยวน้ำตาล

ภาพ 9 แสดงการสาธิตการเคี้ยวน้ำตาล

จ. สาธิต, ทดลองทำ, ชิมผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ในการสาธิตนักท่องเที่ยว อาจมีส่วนร่วมในการร่วมทดลองทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำจากตาลโตนด เช่น น้ำผึ้งแว่น น้ำตาลผง ขนมห่างๆ ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลโตนด เช่น ขนมจาก (ใช้ใบตาลมาห่อจาก) ขนมรังผึ้ง หรือ ขนมพืชม (มีส่วนผสมของลูกตาล) ขนมโค (น้ำผึ้งแว่นในขนมโค) และการสานตักเตนจากใบตาล เป็นต้น

ภาพ 10 แสดงการสาธิตการทำขนมพืชม ขนมจากตาลโตนด สาธิตน้ำผึ้งแว่น และน้ำผึ้งผง

จ. การจับจ่ายผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน นอกจากที่นักท่องเที่ยวได้ชมผลิตภัณฑ์และการสาธิตจากตาลโตนดแล้ว นักท่องเที่ยวอาจจะซื้อผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล เช่น ถ้วยกาแฟ แจกัน แก้วไวน์ช้อนกาแฟ กระเป๋าจากใยโหนด ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่ทำจากมือของคนในชุมชน

ภาพ 11 แสดงสาธิตงานหัตถกรรม กระเป๋าสานจากใยตาล ทำขนมลูกตาลสุก

2.3 วิธีนา การทำนา

หมายถึง การปลูกข้าวและการดูแลรักษาต้นข้าวในนา ตั้งแต่ปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว การปลูกข้าวในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันไปตามสภาพของดินฟ้าอากาศ และสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ในแหล่งที่ต้องอาศัยน้ำจากฝนเพียงอย่างเดียว ก็ต้องกะระยะเวลาการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับช่วงที่มีฝนตกสม่ำเสมอ และเก็บเกี่ยวในช่วงที่ฤดูฝนหมดพอดี เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน (คลังปัญญาไทย, ม.ป.ป.: 1-10)

สำหรับการทำนาในตำบลท่าหินมีปัจจัยพื้นฐานของการทำนาและเป็นตัวกำหนดวิธีการปลูกข้าวและพันธุ์ข้าวที่จะใช้ในการทำนา 2 ประการ คือ

- 1) สภาพพื้นที่ (ลักษณะเป็นพื้นที่สูงหรือต่ำ) และภูมิอากาศ
- 2) สภาพน้ำสำหรับการทำนา

ฤดูทำนาปีในตำบลท่าหินปกติจะเริ่มราวเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคมของทุกปี ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน เมื่อ 3 เดือนผ่านไป ข้าวที่ปักดำหรือหว่านเอาไว้จะสุกงอมเต็มที่พร้อมเก็บเกี่ยว ส่วนนาปรังสามารถทำได้ตลอดปี เพราะพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ที่ไม่ไวต่อช่วงแสง เมื่อข้าวเจริญเติบโตครบกำหนดอายุก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้

2.3.1 หลักสำคัญในการทำนา การทำนามีหลักสำคัญ คือ

ภาพ 12 แสดงนาข้าว

ก. การเตรียมดินก่อนการทำนามีการเตรียมดินอยู่ 3 ขั้นตอน

1) การไถตะ เป็นการไถครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่ที่กระตนา (กรณีที่แปลงนาเป็นกระตงย่อยๆ หลายกระตงในหนึ่งแปลงนา) เมื่อไถตะจะช่วยพลิกดินเพื่อให้ดินชั้นล่างได้ขึ้นมาสัมผัสอากาศ ออกซิเจน และเป็นการตากดินเพื่อทำลายวัชพืช โรคพืชบางชนิด การไถตะจะเริ่มทำเมื่อฝนตกครั้งแรกในปีฤดูกาลใหม่ หลังจากไถตะจะตากดินเอาไว้ประมาณ 1-2 สัปดาห์

2) การไถแปร หลังจากที่ตากดินเอาไว้พอสมควรแล้ว การไถแปรจะช่วยพลิกดินที่กลบเอาขึ้นตากอีกครั้ง เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นใหม่ และเป็นการย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง จำนวนครั้งของการไถแปรจึงขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของวัชพืช ลักษณะดินและระดับน้ำในพื้นที่ขึ้นอยู่กัปริมาณน้ำฝนด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วจะไถแปรเพียงครั้งเดียว

3) การคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากกระตนา และย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงอีก จนเหมาะแก่การเจริญของข้าว ทั้งยังเป็นกรปรับระดับพื้นที่ให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกในการควบคุม ดูแลการให้น้ำ

ข. การปลูก การปลูกข้าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ การปลูกด้วยเมล็ดโดยตรง ได้แก่ การทำนาหยอดและนาหว่าน และการเพาะเมล็ดในที่หนึ่งก่อน แล้วนำดินอ่อนไปปลูกในที่อื่นๆ ได้แก่ การทำนาดำ

ภาพ 13 แสดงข้าวกำลังตั้งท้อง

ภาพ 14 แสดงการรอการเก็บเกี่ยว

หลังจากที่ข้าวออกดอกหรือออกรวงประมาณ 20 วัน ชาวนาจะเร่งระบายน้ำออก เพื่อเป็นการเร่งให้ข้าวสุกพร้อมๆ กัน และทำให้เมล็ดมีความชื้นไม่สูงเกินไป จะสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากระบายน้ำออกประมาณ 10 วัน ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยว เรียกว่า ระยะพัลบล้าง คือสังเกตที่ปลายรวงจะมีสีเหลือง กลางรวงเป็นสีทองอ่อน การเก็บเกี่ยวใน ระยะนี้จะได้เมล็ดข้าวที่มีความแข็งแรง มีน้ำหนัก และมีคุณภาพในการสี

2.3.2 การนวดข้าว หลังจากตากข้าว ชาวนาจะขนเข้ามาในลานนวด จากนั้นก็นวดเอาเมล็ดข้าวออกจากรวง บางแห่งใช้แรงงานคน บางแห่งใช้ควายหรือวัวย่ำ แต่ปัจจุบันมีการใช้เครื่องนวดข้าวมาช่วยในการนวด

2.3.3 การเก็บ รักษาก่อนนำข้าวเข้าเก็บรักษา ควรตรวจสอบสภาพยุ้งฉางทุกครั้ง ทั้งเรื่องความสะอาดและสภาพของยุ้งฉาง ซึ่งอาจมีร่องรอยของหนูกัดแทะจนทำให้ไม่สามารถรอดเข้าไปจิกกินข้าวได้ หนูหรือร่องต่างๆ ที่ปิดไม่สนิทเหล่านี้ต้องได้รับการซ่อมแซมให้เรียบร้อยก่อน

1) เมล็ดข้าวที่นวดฝัดทำความสะอาดแล้วควรตากให้มีความชื้นประมาณ 14% จึงนำเข้าเก็บในยุ้งฉาง

2) อยู่ในสภาพที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก การใช้ลวดตาข่ายกั้นให้มีร่องระบายอากาศกลางยุ้งฉางจะช่วยให้การถ่ายเทอากาศดียิ่งขึ้นคุณภาพเมล็ดข้าวจะคงสภาพได้นาน

3) อยู่ใกล้บริเวณบ้านและติดถนน สามารถขนส่งได้สะดวก

4) เมล็ดข้าวที่จะเก็บไว้ทำพันธุ์ ต้องแยกจากเมล็ดข้าวบริโภค โดยอาจบรรจุกระสอบ มีป้ายบอกวันบรรจุและชื่อพันธุ์แยกไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งในยุ้งฉาง เพื่อสะดวกในการขนย้ายไปปลูก

ภาพ 15 แสดงสถานที่เก็บรักษาข้าวหลังเก็บเกี่ยว

วิธินา นักท่องเที่ยวสามารถที่จะชมทิวทัศน์ท้องนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวนนบท ซึ่งมีต้นตาลโตนดขึ้นแซมได้ตลอดทั้งปี ชมกิจกรรมและร่วมการทำนากับชาวนชุมชนทำหีน โดยการทำนาของตำบลทำหีนจะเริ่มขึ้นในเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

2.4 วิถีเล

วิถีเลของชาวตำบลท่าหินที่อยู่บนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,729 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่ทะเลสาบ 1,042 ตารางกิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันตกของกลุ่มน้ำ มีเทือกเขาบรรทัดทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ มีความสูงประมาณ 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นแหล่งต้นน้ำของกลุ่มน้ำ ระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา เป็นระบบทะเลสาบที่มีลักษณะเฉพาะตัวแห่งเดียวของประเทศไทยที่มีลักษณะ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม อันได้รับอิทธิพลจากน้ำจืดจากต้นน้ำและน้ำเค็มจากน้ำทะเล เป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำ และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง (สำนักพัฒนานโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.: 1)

จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ศักยภาพในการให้ผลิตและการเกิดทดแทนของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ถูกคุกคามอย่างรุนแรง ทรัพยากรที่เหลืออยู่อย่างจำกัด ตกอยู่ภายใต้แรงกดดันของการใช้ประโยชน์ที่ไม่ยั่งยืน ขณะเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา และมีการศึกษาวิจัยจำนวนมากในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา แต่เนื่องจากระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา เป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันทั้งบนบก ตัวทะเลสาบ และทะเลอ่าวไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่จึงต้องศึกษาระบบในภาพรวม และการวางแผนดำเนินการควรเป็นไปในลักษณะบูรณาการ โดยเน้นให้เกิดความสมดุลของมิติการพัฒนาพื้นที่ 3 มิติ คือ นิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการยอมรับและการเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทหลักของภาคประชาชน และชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อให้ระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ และสภาวะแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาคืนความอุดมสมบูรณ์ได้มากที่สุด

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกยุคปัจจุบัน และเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มน้ำ สามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นฐานการประกอบอาชีพของประชาชนในลุ่มน้ำได้อย่างยั่งยืน หน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร และประชาชนในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์ไปควบคู่กัน โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนงบประมาณในเชิงบูรณาการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่ง

ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ลุ่มน้ำฯ และตัวแทนภาคประชาชน วางนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ทรัพยากรที่มีอยู่ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแห่งนี้เอง ที่ทำให้ชาวตำบลท่าหินมีความสุขในการใช้ชีวิตบนวิถีชาวเลในอ้อมกอดของทะเลสาบสงขลา กับช่วงคัมมน้ำผึ้งพระจันทร์ของบรรดานกน้ำหนีหนาวจาก ไชบีเรียในช่วงหน้าร้อนนี้

บนเส้นทางทางหลวงจากอำเภอเมืองสงขลา ผ่านสะพานติณสูลานนท์ มุ่งหน้าไปตำบลท่าหิน อำเภอสตงพระ จังหวัดสงขลา ที่เต็มไปด้วยแหล่งวัฒนธรรมของวิถีชีวิตชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา ที่มีนักท่องเที่ยวมาชื่นชมในวิถีชีวิตของคนท่าหิน เช่น การออกเลหาปลา การดูบรรดานกที่หนีหนาวจากไชบีเรียที่มาแวะพัก ผสมพันธุ์ทำรัง และสัมผัสกับความมหัศจรรย์ในวิถีแห่งทะเลสาบในการใช้ชีวิตคู่กันกับชุมชน

ภาพ 16 แสดงภาพยามรุ่งอรุณในวิถีชีวิตชาวเล

ในยามรุ่งอรุณ ที่แสงตะวันเริ่มให้ความอบอุ่นและพลังกับทุกชีวิต ชมบรรดานกน้ำน้อยใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นนกยางเป็ย นกนางนวลเกลบเคราขาว นกยางควาย นกกาหน้า และเพื่อนนกอื่น ๆ รวมตัวกันจับสัตว์น้ำมารับประทานเป็นอาหารบนผิวน้ำ จนดูเป็นนกฝูงใหญ่สวยงามละลานตา เพราะเป็นช่วงที่บรรดานกออกหาอาหารยามเช้าวันใหม่ ก็เป็นช่วงเวลาเดียวกับสัตว์น้ำจำพวกอื่นที่ออกหากิน เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ต่างแหวกสาหร่ายขึ้นมาหายใจรับออกซิเจนที่ได้ ผิวน้ำชันบนสุด นกยางเป็ย ซึ่งมีขนสีขาวสะอาด แต่ปากและเท้าจะดำ ทั้งตัวผู้และตัวเมีย โข้วผมเป็ยที่สวยงาม เป็นดั่งเครื่องประดับศิระะในชุดของเจ้าสาวสีขาวสุดสวย เราจะเห็นนกยางเป็ยไว้ผมทรงนี้ได้ก็เฉพาะในช่วงที่มีความรักหรือฤดูกาลผสมพันธุ์ โดยจะอยู่ในช่วงประมาณเดือน

กุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนของทุกปี และมีทะเลสาบสงขลาเป็นสถานที่ค้ำน้ำฝั่งพระจันทร์ ทำรังวางไข่ ก่อนบินลงไปทางใต้ตามวิถีแห่งการเดินทางของนกอพยพที่แวะมาทะเลสาบสงขลา ไม่ต่ำกว่า 200 ชนิด

นอกเหนือจากมุมชีวิตของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในทะเลสาบสงขลาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักความอบอุ่นของบรรดาสัตว์ต่างๆ เช่นนกกระยางเปียแล้วที่แวะมาสร้างครอบครัวในทะเลสาบสงขลา ยังมีส่วนสำคัญที่เป็นวิถีในการใช้ชีวิตของชาวท่าหินคู่กับทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชาวท่าหินและประชาชนชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอีกด้วย

ในทุกยามเวลาเย็นท่ามกลางความสวยงามของธรรมชาติที่วาดไว้ ในทะเลสาบสงขลา นักท่องเที่ยวจะเห็นถึงวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน ที่คอยเล่นเรือหางยาวฝ่าฝูงนกที่กำลังบินเล่นน้ำ ออกหาปลา ท่ามกลางอาหารทะเลอันอุดมสมบูรณ์ และช่วงเวลาเดียวกันซึ่งเป็นช่วงเวลาสายของวัน นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นชาวบ้านท่าหินออกขึ้นศาลาโตนคตามวิถีของการเป็นอยู่ของคนท่าหินได้ในชุมชน อย่างไรก็ตาม ห้วงเวลาที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวในวิถีที่ดีที่สุด และได้สัมผัสกับห้วงแห่งการค้ำน้ำฝั่งพระจันทร์ของบรรดานกน้ำทั้งหลายคือช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งช่วงนี้จะเป็นช่วงฤดูวางไข่ของนก

2.4.1 วิถีเล นักท่องเที่ยวสามารถชมวิถีเลได้ตลอดทั้งปี ฤดูชมนกที่อพยพมาจากแหล่งอื่นมากที่สุดคือในเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน นักท่องเที่ยวสามารถชมวิถีเลของชุมชนเป็นวิถีชีวิตอันปกติของชุมชนบ้านท่าหิน มีการออกทะเลหาอาหารทะเลในทะเลสาบสงขลา โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถนัดหมายเวลาล่องหน้ากับกลุ่มชาวประมงและกลุ่มเรือท่องเที่ยว เพื่อออกทะเลชมวิถีชีวิตชาวเล เช่น การยกโขยงทะเลซึ่งมีมากในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา การจับแม่กุ้งตัวใหญ่ การทอดแห การดักไซปลาตุกทะเล หรือที่ชาวท่าหินเรียกว่าปลาถาด ซึ่งนักท่องเที่ยวยังได้ความรู้ระหว่างการเดินทาง และสามารถที่จะสอบถามถึงเครื่องมือประมง พร้อมเรียนรู้วิธีการต่างๆ จากชาวประมงในการจับสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา

ภาพ 17 แสดงอุปกรณ์การประมง

2.4.2 เทียบเกาะ ในบริเวณใกล้เคียงของสถานที่ท่องเที่ยว ยังมีเกาะแก่งอีกมากมาย ที่รอคอยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเยี่ยมชมระบบนิเวศของวิถีชีวิตชุมชนทำหิน และรับฟังเรื่องเล่าตำนานเรื่องราวของเกาะต่างๆ ที่มีการเล่าขานมาตั้งแต่รุ่นปู่รุ่นย่าให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เช่น เกาะกำเที่ยง เกาะบรรทม เกาะนางคำ เกาะแพ เป็นต้น

2.4.3 อุตุเรือประมงพื้นบ้าน ที่บ้านทำหิน หมู่ที่ 5 ตำบลทำหิน มีชุมชนที่ยังคอยสืบเนื่องการต่อเรือและซ่อมแซมเรือประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวทำหินที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ได้

2.4.4 ชมนกอพยพ เนื่องจากตำบลคูซูด เป็นที่ตั้งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาและมีพื้นที่คลุมถึงตำบลทำหิน จึงเป็นสถานที่ที่มีการอนุรักษ์พวกเหล่านกอพยพมาจากพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประมาณกันว่าในช่วงฤดูชมนกอพยพที่เหมาะสมที่สุดคือ ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน ที่นักท่องเที่ยวสามารถชมนกได้มากกว่า 200 ชนิด รวมถึงระบบนิเวศโดยรอบ เช่น ป่าชายเลน พันธุ์ไม้น้ำที่เกิดขึ้นหลายชนิด เช่น สาหร่าย บัวชนิดต่างๆ และชมการวางไข่ของนกในทะเลสาบสงขลา

ภาพ 18 แสดงนกที่มีให้พบเห็นระหว่างการชมนก

2.4.5 โฮมสเตย์ ชุมชนมีที่พักแบบโฮมสเตย์ให้บริการกับนักท่องเที่ยวได้มี การสัมผัสการพักกับชาวบ้านทำหิโนในวิถีชีวิตการเป็นอยู่และได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันของคนใน ชุมชน มีทั้งแบบที่พักเดี่ยว กลุ่ม ครอบครัว หรือหมู่คณะ

2.4.6 หน้าสเตย์ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงที่พักแบบหน้าสเตย์ ซึ่งเป็นที่พักที่ จัดทำขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ และคำว่า “หน้า” เป็นภาษาใต้แปลว่า กระท้อหลัง เล็กๆ ที่ทำขึ้นมาชั่วคราวในการอยู่อาศัย

ภาพ 19 แสดงทิวทัศน์บริเวณที่พักหนึ่งที่ให้บริการแบบหน้าสเตย์

ภาพ 20 แสดงทิวทัศน์บริเวณที่พักหนึ่งที่ให้บริการแบบหน้าสเตียง

